

Riga Crypto și lapona Enigel de Ion Barbu

Balada culta moderna

“Menestrel trist, mai aburit
Ca vinul vechi ciocnit la
nuntă,
De cuscrul mare dăruit
Cu pungi, panglici, beteli cu
funtă,

Mult -- îndărătnic menestrel,
Un cântec larg tot mai
încearcă,
Zi-mi de lapona Enigel
Si Crypto, regele ciupearcă !

Nuntas fruntas !
Ospățul tău limba mi-a fript-o,
Dar cântecul, tot zice-l-as,
Cu Enigel si riga Crypto.

-- Zi-l, menestrel !
Cu foc l-ai zis acum o vară ;
Azi zi-mi-l stins, încetinel,
La spartul nuntii, în cămară.

*
Des cercetat de pădureți
În pat de râu si-în humă unsă,
Împărătea peste bureți
Crai Crypto, inimă ascunsă,

La vecinic tron, de rouă
parcă !
-- Dar printre ei bârfeau bureții
De-o vrăjitoare minătarcă,
De la fântâna tineretii.

Si răi ghioci si toporasi
Din gropi ieseau să-l ocărăscă,
Sterp îl făceau si nărăvas,
Că nu vroia să înflorească.

În țări de ghiată urgisită,
Pe acelasi timp trăia cu el,
Laponă mică, linistită,
Cu piei ; pre nume -- Enigel.

De la iernat, la păsunat,
În noul an, să-si duca renii,
Prin aer ud, tot mai la sud,
Ea poposi pe muschiul crud
La Crypto, mirele poienii.

Pe trei covoare de răcoare
Lin adormi, torcând verdeata,
Când lângă sân, un rigă spân,
Cu eunucul lui bătrân,
Veni s-o-îmbie cu dulceată :

-- Enigel, Enigel,
Ti-am adus dulceată, iacă,
Uite fragi, tie dragi
Ia-i si toarnă-i in puică.

-- Rigă spân, de la sân.
Multumesc Dumitale.
Eu mă duc să culeg
Fragii fragezi, mai la vale.

-- Enigel, Enigel,
Scade noaptea, ies lumina,
Dacă pleci să culegi,
Incepi rogu-te cu mine.

-- Te-as culege, rigă blând...
Zorile încep să joace
Si esti umed si plăpând :
Teama mi-e, te frângi curând,
Lasă. -- Asteaptă de te coace.

-- Să mă coc, Enigel,

Mult as vrea, dar, vezi, de
soare,
Visuri sute, de măcel,
Mă despart. E rosu, mare,
Pete are fel de fel ;
Lasă-l, uită-l Enigel,
În somn fraged si răcoare.

-- Rigă Crypto, rigă Crypto,
Ca o lamă de blestem
Vorba-în inimă-ai înfîpt-o !
Eu de umbră mult mă tem,

Că dacă în iarnă sunt făcută,
Ursul alb mi-e vărul drept,
Din umbra deasă, desfăcută,
Mă-închin la soarele-întept.

La lămpi de ghiată, supt
zăpezi,
Tot polul meu un vis visează.
Greu taler scump, cu margini
verzi,
De aur, visu-i cercetează.

Mă-închin la soarele-întept,
Că sufletu-i fântână-în piept
Si roata alba mi-e stăpână
Ce zace-în sufletul-fântână.

La soare, roata se mărește,
La umbră, numai carnea crește
Si somn e carnea, se desumflă,
-- Dar vânt si umbră iar o
umflă...

Frumos vorbi si subțirel
Laponă dreaptă, Enigel.
Dar timpul, vezi, nu adăsta,

Iar soarele acuma sta Svârlit in sus, ca un inel.	Se oglinde in pielea-i chială ;	-- Ca la nebunul rigă Crypto, Ce focul inima i-a fript-o, De a rămas să rățăcească Cu alta fată mai crăiască :
-- Plângi, prea cuminte Enigel ! Lui Crypto, regele ciupearcă, Lumina iute cum să-i placă ? El se desface usurel ! De Enigel. De partea umbrei moi să treacă...	Si sucul dulce înăcreste ! Ascunsa-i inimă plesneste, Spre zece vii peceti de semn, Venin si rosu untdelemn Mustesc din funduri de blestem ; Că-i greu mult soare să îndure Ciupearcă crudă de pădure, Că sufletul nu e fântână Decât la om, fiară bătrână, Iar la făptură mai firavă Pahar e gândul cu otravă.	Cu Laurul-Balaurul Să toarne-în lume aurul, Să-l toace, gol la drum să iasă. Cu măsurărită-mireasă, Să-i tie de împărăteasă."
Dar soarele, aprins inel, Se oglinde adânc în el ; De zece ori, fără sfială,		

Poezia "**Riga Crypto și laponă Enigel**" de Ion Barbu (1895-1961) face parte din ciclul "**Uvedenrode**", ce aparține volumului "**Joc secund**" (1930) și are valoare de simbol pentru creația poetică ulterioară. Subintitulată de autor "**Baladă**", poemul este un cântec bătrânesc de nuntă, o alegorie simbolică, în care personajele sunt măști lirice purtătoare de idei. Discursul epic al poeziei este, ca și în "**Luceafărul**" eminescian, străbătut de elemente dramatice îmbinate cu cele lirice, compunând o poveste stranie de dragoste cu aspect de cântec medieval, spus de un menestrel (trubadur, poet și muzicant ambulant din Evul Mediu, cântăreț popular) "la spartul nunții, în cămară".

Imaginarul poetic transfigurează realitatea concretă într-o viziune fantastică inedită, a cărei interpretare implică drama cunoașterii și imposibilitatea împlinirii sentimentului de iubire între două ființe aparținând unor lumi/regnuri diferite.

Poezia "Riga Crypto și laponă Enigel" de Ion Barbu este structurată în **douăzeci și șapte de strofe**, cele mai multe catrene, dar există și altele de câte cinci, șase sau șapte versuri. Titlul "Riga Crypto și laponă Enigel" reiterează un vechi model tradițional, specific celebrelor cupluri erotice din literatura universală ("Romeo și Julieta"), dar modernismul poemului barbian se manifestă prin numele și ipostaza partenerilor: Riga Crypto simbolizează un rege cu suflet închis, "Crai Crypto, inimă ascunsă", căruia statutul de ciupercă îi conferă fragilitate și dramatism; Enigel este o locuitoare din regnurile nordice ale globului, care poartă "un hume tătareasc al râului Ingul, afluent al Bugului, rusesc" (T.Vianu).

Tema baladei exprimă o iubire imposibilă, deoarece ființele care alcătuiesc cuplul erotic fac parte din lumi diferite, incompatibile, Enigel aparținând regnului animal iar ciuperca-rege Crypto regnului vegetal. Povestea fantastică, asemenea celei din "**Luceafărul**" lui Eminescu, se derulează în visul fetei, numai că în această poezie ea este ființa superioară, iar el este cea inferioară, de aceea critica literară a numit poemul barbian un "luceafăr întors".

Formula literară este aceea de "poveste în poveste" sau "poveste în ramă", narată de un cântăreț popular, un "menestrel", la rugămintea unui "nuntaș frunțaș", cele patru catrene de la începutul poeziei, constituind "rama" sau prologul: "Mult - îndărătnic menestrel,/ Un cântec

larg tot mai încearcă,/ Zi-mi de lapona Enigel/ Și Crypto, regele ciupearcă!".

Povestea propriu-zisă o începe menestrelul prin prezentarea regelui-ciupearcă: "împărățea peste bureți/ Crai Crypto, inimă ascunsă", înfățișat ca un inadapdat, cu o fire ciudată, închisă, pe care supușii îl ^bârfeau" cu dispreț: "Sterp îl făceau și nărăvaș/ Că nu vroia să înflorească". În antiteză cu ciupearca-rege, lapona (locuitoare de la pol-«.») este prezentată cu tandrețe, sugerând gingășie și fragilitate: "Lapona mică, liniștită,/ Cu piei: pre nume - Enigel". Tânăra plecase din ținuturile arctice, geroase, spre sud, în căutare de soare și lumină, poposind, ca să se odihnească și să-și adape renii, la "Crypto, mirele poienii". Ca și în "Luceafărul" lui Eminescu, cei doi, regele-ciupearcă și lapona, se întâlnesc în vîii fetei, iar Crypto rostește o chemare ademenitoare, încărcată de dorințe, ca aceea a fetei din poemul eminescian.

Fiecare dintre cele două strofe ale tiradei rostite de Crypto începe patetic, printr-o repetiție ce sugerează pasiune -"Enigel, Enigel"-, sentimente calde și emoționante contrare firii reci a regelui-ciupearcă și o cheamă pe tânăra în lumea lui rece și întunecoasă, îndemnând-o să uite soarele, ideal spre care ea aspiră cu toată energia spirituală: "Lasă-1, uită-1, Enigel,/ în somn fraged și răcoare". Lapona îl refuză cu delicatețe, a treia oară mărturisindu-i ostilitatea față de umezeală și frig, mediu propice numai regelui-ciupearcă, în timp ce "Eu de umbră mult mă tem, // Că dacă-n iarnă sunt făcută/ [...] Mă-nch.in la .soarele-nțelept". Se manifestă aici motivul soare-umbră, sugerând cele două lumi incompatibile cărora le aparțin cele două ființe care nu pot comunica ideatic și sentimental. Soarele este simbol al vieții spirituale, al luminii sufletești, ce sugerează capacitatea ființei superioare de a aspira către absolut. Umbra, întunericul și umezeala simbolizează condiția omului obișnuit, neputința lui de a se înălța către idealuri.

Ca orice ființă inferioară, Crypto nu poate înțelege lumea omului superior, care năzuiește cu întreaga ființă pentru împlinirea idealului, sugerat aici de lumina solară, pe care nu oricine o poate suporta, sufletul fiind asemănat sugestiv cu o fântână, simbol al aspirației spre cunoaștere: "Mă-nchin la soarele-nțelept,/ Că sufletu-i fântână-n piept/ Și roata albă mi-e stăpână/ Ce zace-n sufletul-fântână".

Omul obișnuit, muritorul dezinteresat de lumea abstractă, nu se poate înălța spre absolutul cunoașterii, care-i poate fi fatal: "Că-i greu mult soare să îndure/ Ciupearcă crudă de pădure,/ Că sufletul nu e fântână/ Decât la om, fiară bătrână,/ Iar ja făptură mai firavă/ Pahar e gândul, cu otravă." Regele Crypto este victima propriei neputințe și cutezanței de a-și depăși limitele, de a încerca să intre într-o lume pe care n-o înțelege și cu care nu se potrivește: "Și suc dulc înăcrește!/ Ascunsă-i inimă plesnește".

Riga Crypto devine o ciupearcă otrăvitoare, însoțindu-se cu "măsălarița mireasă", o ființă din lumea lui, o plantă medicinală toxică potrivită lui, întrucât fac parte din același regn. Referirea la "Laurul-Balaurul" sugerează aceeași idee a Vnuntirii" posibile numai între două ființe aparținând aceleiași lumi, deoarece "laur" este o plantă veninoasă, cu miros neplăcut, cu fructul țepos: "Cu Laurul-Balaurul/ Să toarne-n lume aurul,/ Să-l toace, gol la drum să iasă,/ Cu măsălarița-mireasă,/ Să-i ție de împărăteasă."

Condiția omului obișnuit, comun, este tragică-prin neputința de a-și depăși limitele, de a aspira către valori spirituale superioare -"Că-i greu mult soare să îndure/ Ciupearcă crudă de pădure"-, precum și setea de absolut de care este stăpânit omul superior, ce năzuiește către cunoaștere, lumină spirituală -"Mă-nchin la soarele-nțelept"- a făcut ca balada "Riga Crypto și lapona Enigel" a lui Ion Barbu să fie numită "un luceafăr întors". Incompatibilitatea celor două ființe ce aparțin a două lumi diferite din "Luceafărul" eminescian este și ideea acestei balade,

numai că omul superior este fata (laponă Enigel), iar ființa inferioară este regele-ciupercă (Riga Crypto).

Tema și structura narativă ar încadra poezia în romantism, dar Ion Barbu surclasează interpretarea superficială la acest prim nivel, întrucât, simbol al ființei superioare, al omului de geniu, Enigel deplânge ființa umană duală, ce oscilează în permanență între ideal și material, între rațional și instinctual. Subtilitatea estetică a baladei este de factură modernă, exprimând o concepție cu totul nouă a poetului Ion Barbu despre cunoaștere, prin trei căi esențiale: eros (senzuală), rațiune și contemplație poetică. În spirit modern este interpretată și incompatibilitatea celor două ființe care alcătuiesc cuplul erotic, din perspectiva apartenenței la regnurile animal/ vegetal și aflate în relații de opoziție. Făpturile superioare, înzestrate cu sensibilitate și rațiune, aspiră către cunoaștere, idealuri, desăvârșire, dar se depărtează astfel de natura primordială, înălțându-se în abstractul existenței. Ciupercă, o plantă involuată, este simbolul vieții pur vegetative, situată pe prima treaptă a naturii primitive, aproape de esența Creației.

Sugestia modernă a textului liric este susținută de inversiuni sintactice: "zice-l-aș", "rogu-te", "des cercetat", "răi ghioci", de vocative "nuntaș fruntaș", "Enigel, Enigel", "Rigă spân" și epitete metaforice "menestrel trist", "vinul vechi", "cântec larg", "laponă mică, liniștită", "inimă ascunsă", ca principale modalități de reliefare a personajelor în ipostaza de măști lirice. Elementele-simbol, exprimate într-un limbaj oral, familiar, narativ, conferă poemului modernitate, caracter alegoric și filozofic, trimitând la filonul folcloric prin utilizarea unor cuvinte/expresii populare: "bârfeau", "iacă", "puiață", "adăsta", "poposi". Un procedeu artistic aparte este anafora (bicolon=două reluări) din strofa: "Dar soarele aprins inel,/ Se oglinde adânc în el;/ De zece ori, fără sfială/ Se oglinde în pielea-i cheală."

Expresivitatea poeziei este realizată la nivel morfosintactic prin opoziția trecut/prezent a verbelor la persoana a III-a singular, mărci care atestă structura epică a poemului și absența eului liric: "trăia", "poposi", "a rămas", "a fript", "împărăția", "faceau", "vorbi", "se desface", "înăcrește", "plesnește", "nu e". În ceea ce privește modurile de expunere, pe lângă narațiune și descriere, balada "Riga Crypto și laponă Enigel" excelează prin dialog, ceea ce explică utilizarea verbelor/pronumelor la persoana I și a H-a singular: "zi-mi", "mi-a fript", "ți-am adus", "rogu-te", "mă duc", "ai înfipt", "eu", "mine"» "mă-nchin" etc.

Prozodia este modernă: versurile au măsură variabilă, de la 5 la 9 silabe, rima este o îmbinare savantă între rimă încrucișată, îmbrățișată și monorimă, strofele sunt inegale, având între patru și șapte versuri.

În concluzie, creația lirică a lui Ion Barbu apare, așa cum afirma Al. Rosetti, "ca o plantă cu rădăcinile adânc înfipte în solul nostru".